

ОБРАННЯ ДИРЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ: ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНКУРСНОЇ ПРОЦЕДУРИ

THE ELECTION OF THE DIRECTOR OF NATIONAL ANTI-CORRUPTION BUREAU OF UKRAINE: WAYS TO IMPROVE THE COMPETITIVE PROCEDURE

О. Г. ЯНОВСЬКА

lanovska O. G.

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правосуддя,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей. Масштаби поширення корупції загрожують національній безпеці України. Наприклад, за даними Глобального барометра корупції Transparency International, у 2014 р. 81% українців вважало, що судова система є корумпованою.

Поряд із низкою вже вжитих заходів, відповідно до Закону України від 14.10.2014 р. № 1699-УІІ «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», боротьба із корупційними проявами має бути зосереджена на таких питаннях, як створення в Україні системи прийняття рішень з антикорупційної політики на основі аналізу достовірних даних про корупцію, моніторингу виконання цих рішень, а також їх впливу на стан корупції незалежним спеціально вповноваженим органом з питань антикорупційної політики у співпраці з громадянським суспільством і формування суспільної підтримки в подоланні корупції; створення системи добропорядної та професійної публічної служби відповідно до міжнародних стандартів; розроблення та впровадження ряду заходів щодо подолання корупції в судочинстві; усунення корупційних передумов ведення бізнесу, формування

сприятливого бізнес-клімату для відмови від корупційних практик та не толерантного відношення бізнесу до корупції.

Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-УІІ «Про Національне антикорупційне бюро України» (далі – Закон) визначив правові основи організації та діяльності одного із потенційно найпотужніших борців із корупцією – Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ). Відповідно до цього Закону, НАБУ є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Формування та ефективне функціонування НАБУ можливе лише в державі, в якій було виявлено політичну волю щодо існування такого органу, де політичні сили відмовились від впливу на процес розслідування корупційних правопорушень та поступились власними інтересами на користь інтересів суспільних та державних.

Реалізація тих завдань, що стоять перед НАБУ також вимагає значної уваги до кадрової політики цього органу. Лише професійні, мужні та принципові працівники зможуть ефективно досягати тих результатів, яких очікує все суспільство від роботи цього правоохоронного органу.

Директор НАБУ здійснює керівництво його діяльністю, призначається на посаду за згодою Верховної Ради України

та звільняється з посади Президентом України. Попередньо кандидати на посаду директора НАБУ проходять конкурсний відбір. У результаті відбору, залишається три кандидати, з яких Президент України обирає одного й подає на розгляд до Верховної Ради України.

Відповідно до ч. 2 ст. 6 Закону Директором НАБУ може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи в галузі права не менше десяти років, досвід роботи на керівних посадах в органах влади, установах, організаціях, у тому числі за кордоном, або міжнародних організаціях не менше ніж п'ять років, володіє державною мовою та здатний за своїми діловими та моральними якостями, освітнім і професійним рівнем, станом здоров'я виконувати відповідні службові обов'язки.

Водночас, згідно ч. 2 ст. 6 та ч. 1 ст. 13 Закону, не може бути призначена на посаду Директора НАБУ особа, яка: впродовж двох років до подання заяви на участь у конкурсі на зайняття цієї посади, незалежно від тривалості, входила до складу керівних органів політичної партії або знаходилася у трудових чи інших договірних відносинах з політичною партією; не пройшла перевірку у порядку, встановленому Законом України «Про очищення влади», з метою відновлення довіри до влади та створення умов для побудови нової системи органів влади відповідно до європейських стандартів; за рішенням суду визнана недієздатною або її дієздатність обмежена; має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку (крім реабілітованої особи), або на яку протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення, або притягалася судом до відповідальності за вчинення умисного злочину; відповідно до вироку суду, що набрав законної сили, позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або обіймати певні посади; має громадянство іншої держави; у разі призначення буде

безпосередньо підпорядкована особі, яка є її близькою особою відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»; не пройшла спеціальну перевірку.

Процедура конкурсного відбору кандидатів на посаду Директора НАБУ визначена в ст. 7 Закону, відповідно до якої кандидати на посаду Директора НАБУ визначаються Конкурсною комісією відповідно до результатів відкритого конкурсного відбору на зайняття цієї посади (далі – конкурс). Рішення Конкурсної комісії вважається прийнятим, якщо за нього на засіданні Конкурсної комісії проголосувало не менше п'яти членів Конкурсної комісії. Засідання Конкурсної комісії відкриті для представників засобів масової інформації та журналістів. Забезпечується відео- та аудіофіксація і трансляція у режимі реального часу відповідної відео- та аудіоінформації із засідань Конкурсної комісії на Офіційному інтернет-представництві Президента України.

Конкурсна комісія визначає регламент своєї роботи. Так, Конкурсна комісія з проведення конкурсу на обрання першого в історії України Директора НАБУ затвердила 07.02.2015 р. Регламент своєї роботи, відповідно до якого конкурс складається з наступних етапів: 1) перевірка документів; 2) прийняття рішення з питання допуску кандидатів до участі у конкурсі із урахуванням поданих на конкурс документів; 3) визначення кандидатів, які запрошуються на співбесіду з комісією; 4) співбесіда з кандидатами (порядок проведення співбесід визначається жеребкуванням); 5) можливе використання анкет та тестів щодо оцінки професійних і психологічних якостей кандидатів; 6) обговорення результатів співбесід та визначення обмеженої кількості кандидатів для подальшого обговорення; 7) повторний етап співбесід (за необхідності); 8) кінцеве рейтингове голосування та визначення кандидатів в кількості, визначеній Законом; 9) передача документів кандидатів, визначених в результаті голосування, на спецперевірку та перевірку, передбачену Законом України «Про очищення влади»;

10) подання визначених в результаті перевірок кандидатів Президенту України або проведення додаткового направлення кандидатів на перевірки у випадку проходження перевірок менше ніж трьома кандидатами.

Крім відповідності кандидатів формальних вимогам, члени Конкурсної комісії визначили основні якості кандидата, що будуть прийняті до уваги, а саме: здібності, досвід і успішні результати в сфері кримінальної юстиції і розслідуванні кримінальних правопорушень; здібності і досвід в створенні та управлінні груп та організацій, зокрема в публічному секторі; моральні якості і дані, що підтверджують чесність кандидата та здатність виконувати свої обов'язки незалежно, з повагою до прав людини; здатність до системного сприйняття феномену корупції та протидії їй, місця НАБ у цій протидії. Знання іноземних мов було визнано додатковою перевагою потенціального кандидата.

Вказані особистісні якості мали б бути встановлені під час проведення співбесід із особами, що відповідали формальним вимогам щодо кандидатів на посаду Директора НАБУ. На жаль, досвід роботи Конкурсної комісії показав, що вивчення поданих на конкурс документів та проведення трьох етапів співбесід не надають можливості визначити із достатньою достовірністю рівень обізнаності кандидата з питань нормативного врегулювання кримінальної процесуальної діяльності, знання міжнародних стандартів боротьби із корупцією та захисту прав людини.

Не зважаючи на визначення в Регламенті Конкурсної комісії факультативних методик перевірки та оцінки якостей кандидатів, в тому числі анкетування та тестування кандидатів, залучення спеціалістів з питань психології та соціології, застосування цих методик виявилось ускладненим невизначеністю в Законі цих процедур та загалом

порядку проведення конкурсного відбору.

З огляду на вказане, необхідно позитивно відмітити затверджений наказом Директора НАБУ від 23 квітня 2015 року № 3-н Порядок проведення відкритого конкурсу для призначення на посади у Національному антикорупційному бюро України, відповідно до якого конкурс передбачає складання кваліфікаційного іспиту (тестування) та проведення співбесіди. При цьому кваліфікаційний іспит (тестування) включає тестування на знання законодавства, психологічне тестування, тестування загальних здібностей, а для посад начальницького складу – також тестування з фізичної підготовки. Кандидат на посаду в НАБУ допускається до наступних етапів конкурсу лише за умови успішного складання тестування на знання законодавства. Психологічне тестування та тестування загальних здібностей має рекомендаційний характер та враховується конкурсною комісією при прийнятті рішення під час співбесіди. В окремих випадках за рішенням Директора НАБУ кваліфікаційний іспит може бути обмежений тестуванням на знання законодавства.

Представляється доречним на законодавчому рівні визначити конкурсну процедуру обрання Директора НАБУ із урахуванням вже існуючого досвіду проведення конкурсних відборів на вакантні посади в правоохоронних органах України. Така нормативна регламентація забезпечить прозору, професійну та неупереджену процедуру обрання справді висококваліфікованих, відповідальних та чесних кандидатів на посаду Директора НАБУ, які за своїми аналітичними, психологічними та фізіологічними якостями зможуть ефективно реалізовувати завдання щодо організації та здійснення керівництва органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень.